

KUNSTILUGU

ANDREAS TROSSEK

Kristi Kongi: Värv kui materjal

Humanitaarteadustest pärit mõte, et keel ei ole neutraalne, on päris mitme aastakümne jooksul olnud tähtis generatiivne jõud ka kunstis. „Mis on mu teose kontseptsioon? Miks ma teen seda, mida ma teen,“ küsib enesekriitiline kunstnik, „ja kelle huvisid see lõpuks teenima hakkab?“ Valdav osa postmodernsest, „suurte narratiivide“ vastu umbusklikust 20.–21. sajandi kunstist on üsna keele- ja kontekstipõhine: kontseptualistlikud ja postkontseptualistlikud teosed sõltuvad tihti omaenda pildiallkirjadest, installatsioonikunst on sageli lahutamatu ja kohakindlalt seotud oma eksponeerimiskeskkonnaga, apropratsioon ehk omaksvõtt ehk rekontekstualiseerimine ei hakka tööle ilma õige kultuuritaustata, erisugused objektid mõnel kuraatorinäitusel ei sõlmu pahatihti ühtseks narratiiviks enne näituseteksti läbitöötamist jne.

Need on olnud kõik „keelelise pöörde“ lapsed kunstiväljal. Suur idee, et igasuguse võimu vastane kriitika peab algama keelest, on neid aastakümneid toitnud. Lähenemisviisi, mille järgi kõik peitub keeles ja kontekst on mõistmise puhul esmatähtis, on küll kritiseeritud, ent mitte seljatatud. Endiselt me kuulame kunstinäituse avamisel ennekoike kunstnikku ja kuraatorit ning pärast kriitikut, et olla kindel, „mida pildid tahavad öelda“. Samas on saanud selgeks, et kui

taandada kunst ainuüksi keelemängudele, läheb midagi olulist kaotsi. Kuhu jäävad siis aistingulised kogemused, pärivad paljud kunstnikud. Kuhu jäävad pildid, mis sööbiksid vaataja silmade taha ajusagaratesse ringlema kes teab mis irratsionaalsel põhjusel? Kujutised, mis oleksid elulisemad kui elu ise, või objektid, mille nägemine võtaks kõhu alt õõnsaks? Ruumid, mis mõjuksid rohkem kui kolmemõõtmelisena? Värvid, mille intensiivsus võtaks silme eest virvendama? Vaatemängu, andke meile meie igapäevast vaatemängu, hüüavad nad.

Mitte ainult paljud sünnijärgsed modernistid, vaid nii mõnigi „postmodernismi laps“ on imestanud selle üle, kuidas 20. sajandi lõpukümnenditel arvati, et kõik modernismi väärtussüsteemid võib rahulikult üle parda heita, sest need ei huvita enam kedagi ja postmodernism justkui kirjutas modernismi kõvaketta värskemate andmetega üle; ning kuidas modernismiga seostuv vormiprobleemaaatika elimineeriti jooksvast kunstikriitikast kui midagi asjakohatut. Olles küll kaugel soovist taas lugeda ajalehtedest igavaid eskapistlikke vormianalüüse, kus räägitaks pintslilöökide hõrgust pastoossusest või elegantselt tasakaalustatud kompositsioonist, tekib sellegipoolest küsimus, kas trendipendel pole mitte vaikselt teostuslike küsimuste poole tagasi liikumas. Vorm, ruum ja materjal on iseseisvate kategooriatena viimastel aastatel tagasi hiilimas – seda näeb Eesti kunstiareenil

nii nooremas skulptuuris (Jass Kaselaan, Art Allmägi jt) kui ka maalikunstis (Merike Estna, Kristi Kongi, Mihkel Ilus, Laura Pöld jt), rääkimata installatsioonikunstist (Neeme Külm, Jevgeni Zolotko, Johannes Säre jt).

Mõned aastad tagasi räägiti kirjanduskriitikute seas innukalt uussiirusest, mis pidi vastanduma varasemale postmodernistlikule iroooniale või künismile. Globaalsest majanduskriisist jõudsalt toibuval rahvusvahelisel kunstiturul kõneldakse analoogselt võttes neomodernismist või uusmodernismist – küll teatava ahistorismi hinnaga. Või siis metamodernismist või postpostmodernismist, kuidas kellelgi keel paindub sisuliselt sama mõtet välja ütleva. Uusmodernism näeb välja nagu modernism – midagi, mis on 21. sajandil „kogu aeg olemas olnud“, mis on justkui meie aja antiik. Kunstiturul on uusmodernism määratud olema edukas, sest nagu kõikide „uus-“ või „neo-“ eesliitega suundumuste puhul kunstiajaloo, teavad galeristid, millise jutu saatel seda müüa, kliendid on midagi sellist juba näinud ja mõistavad seda ning kriitikudki võivad vaevata võtta lauasahatlist mõne oma vana artikli, sest sisuliselt ei ole vahepeal midagi muutunud.

Teisenemised on seotud rohkem mõne konkreetse distsipliini piiride hajutamisega. Olgu siinkohal illustratiivseks näiteks kuulus skandinaavlane Olafur Eliasson, kes rakendab oma suuremahulistes installatsioonides Victor Vasarely ja rühmituse Light and Space ideid, kuid on arendanud 1960. aastate opkunsti ja valguskunsti põhjal välja siiski vaielda-

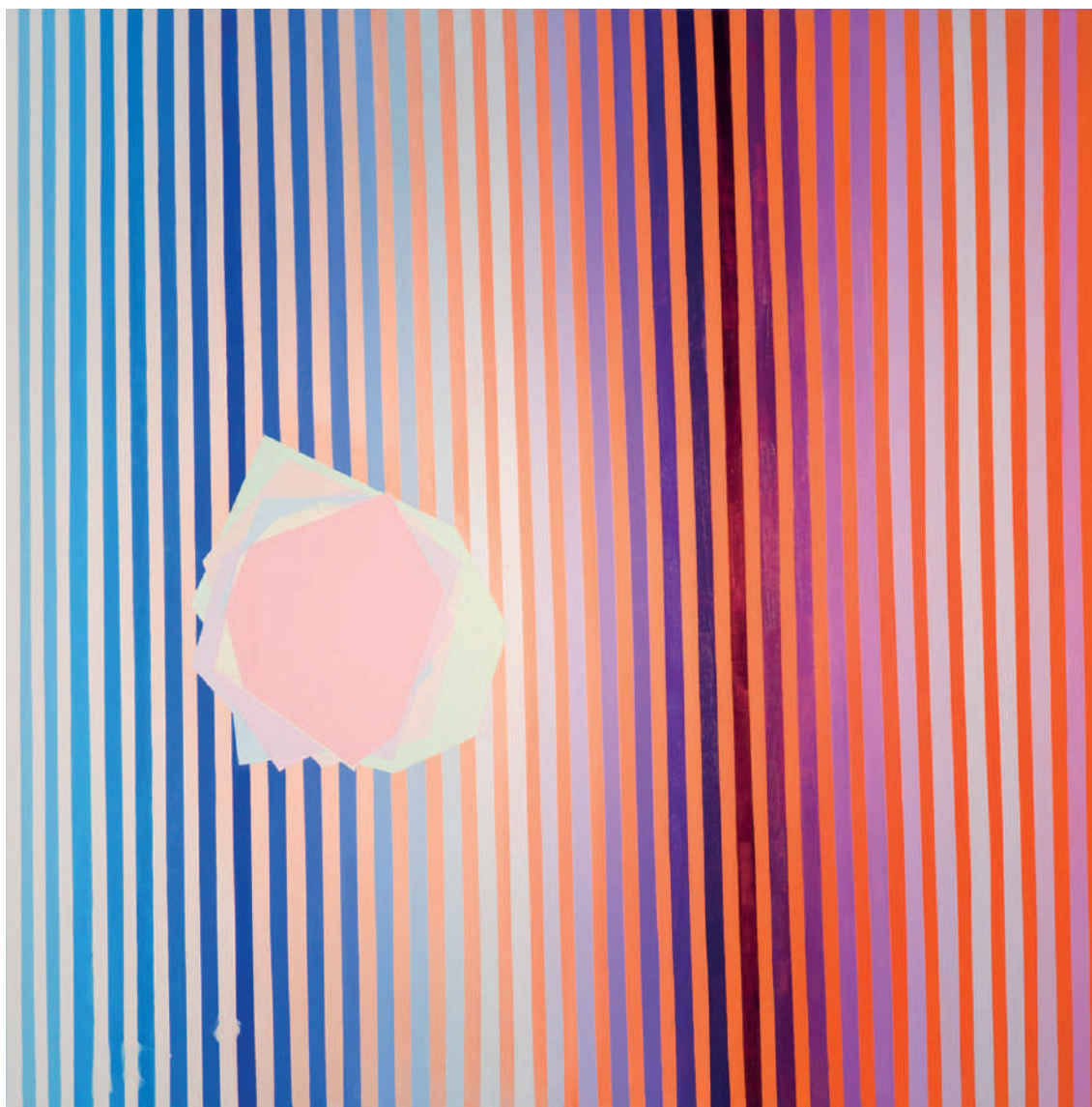
matult iseomase vormikäkirja, millega Tallinna kunstipublik sai viimati kohtuda 2011. aastal. Lühidalt öeldes teeb Eliasson globaalses kunstimaailmas midagi sellist, nagu Kristi Kongi teeb Eesti kunstiareenil, sest ka Kongi värviuuringud näivad tuginevat paljuski näiteks Aili Vindi opkunsti mõjutatud 1960. aastate värvimaalidele, olemata siiski nende koopiad, tsitaadid või parafraasid. Kerge oleks ette kujutada mõnes näitusesaalis nende ühist valgusinstallatsiooni, kuigi kunstnike vanusevahe on peaaegu pool sajandit.

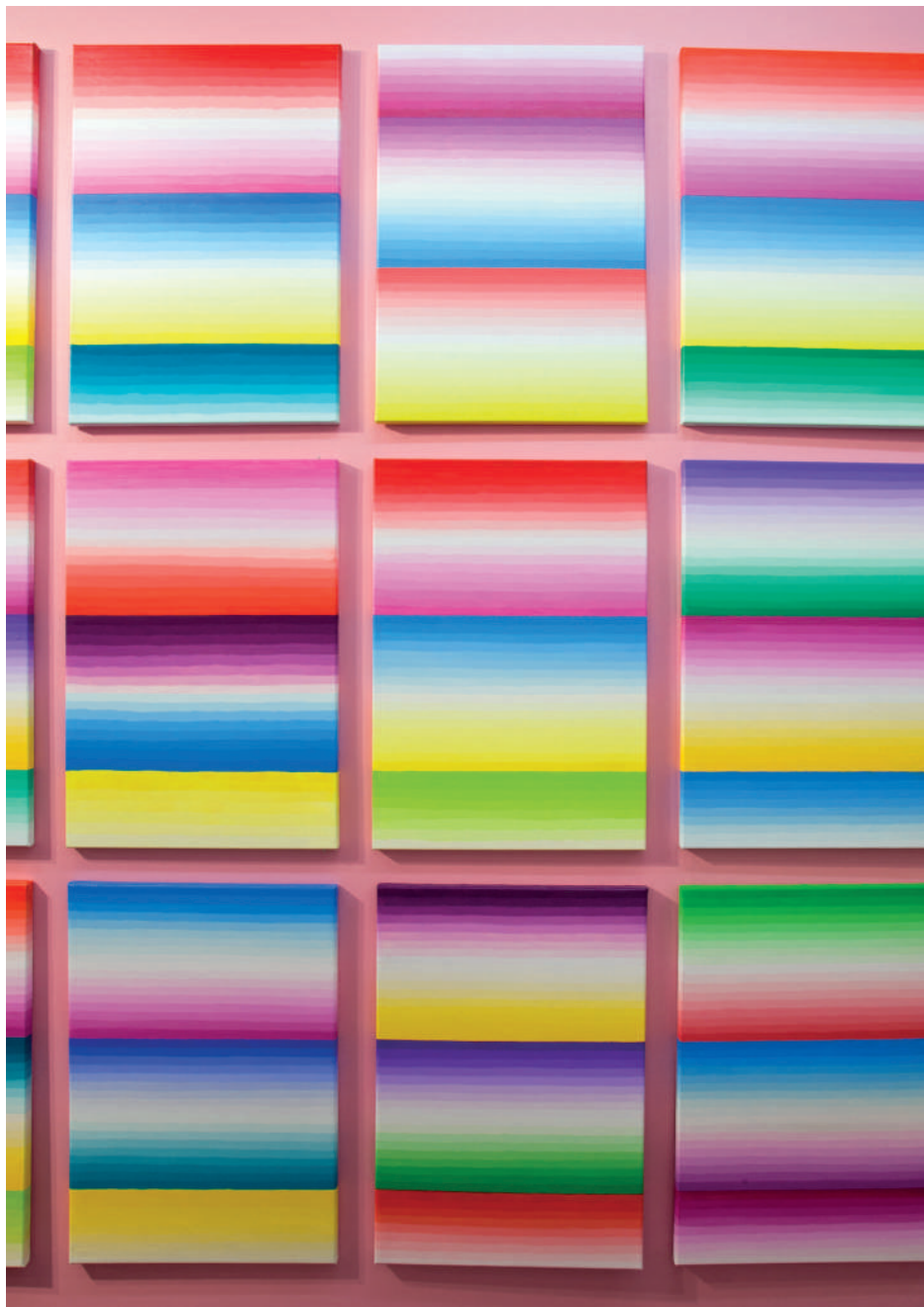
Alles see oli, kui noored Tallinna kunstiteadlased esitlesid oma eksperimentaalset kunstiprojekt-ajakirja kuuekiloses betoonkarbis – kõneka pealkirjaga Uus Materjal. 21. sajandi alguses on kunstiga seoses tõepoolest tublisti kõneldud ka nn uusmaterialismist. Ameerika filosoof Graham Harman, kes kirjutas ka selleteemalise essee 2012. aasta Kasseli dOCUMENTA (13) kataloogi, on selgitanud, et sellise objektikeskse filosoofia tuumaks on n-ö mitteantropomorfne objektitaju – mõttevool, mis soovib rõhutada, et inimene ei ole maailma naba. Seega on ootuspärane, et mõttekoolkond, kelle põhiidee on selles, et „asjad räägivad“, pälvib intuitiivse heakskiidu kunstimaailma neis osades, kus pole kunagi oldud lõpuni kindlad selles, et head kunsti peaks saama alati ka kergesti sõnadesse panna ja et väljaspool keelt pole midagi. Teatav ajaloo iroonia seisneb ka asjaolus, et uusmaterialismi mõttevool on formuleeritud vastukäiguna „keelelisele pöördele“ humanitaarias. Nii sulgubki ring.

Vikerkaar

3/2015

Keelelise pöörde 360 kraadi. **Christopher Gauker**: tagasi pildilise mõtlemise juurde; **Epp Annus**: tagasi afektide juurde; **Andreas Trossek** ja **Kristi Kongi** tagasi materjali juurde. **Mele Pesti**: Mis on tulnud pärast maagilist realismi? **Andrei Ivanov László Krasznahorkai** apokalüptilisest romaanist. **Slavoj Žižek**: Olla või mitte olla Charlie? **Franz Kafka**, **Jürgen Rooste**, **Kristjan Haljaku** ja **Kelly Turgi** luulet, **Mudlumi**, **Lauri Sommeri** ja **Alberto Fugueti** proosat. ■

KRISTI KONGI

—
*Soovin, et ma oleksin lind. Õli lõuendil, detail installatsioonist.
Hobusepea galerii. 2012.*

KRISTI KONGI

—
*Ma olen seal ja tunnen seda lõhna. Mõtisklusi ruumist.
Maaliinstallatsioon näituselt „Can't go on. Must go on“. Tallinna Kunstihoone.
Foto: Johannes Säre. 2014.*

KRISTI-KONGI

*Puude vahel on vaikus. Kohaspetsiifiline maaliinstallatsioon rahvusvahelisel
maalinäitusel „Merike Estna & Mina kui maal“.
Kuraatorid Merike Estna & Kati Ilves. Kumu Kunstimuuseum. 2014.*

KRISTI KONGI

—
*Androgüünsed meelemasinad. Maaliinstallatsioon.
Kristi Kongi & Raoul Kurvitza näitus „Androgüünsed meelemasinad“.
Tallinna Kunstihoone Galerii. 2013.*

KRISTI KONGI

*Maaliinstallatsioon. Segatehnika lõuendil. 300×800 cm.
Kristi Kongi & Raoul Kurvitza näitusel „Androgüümsed meelemasinad“. 2013.*

KRISTI KONGI

—
*Siis. Praegu. Kõikide aegade vahel.
Maaliinstallatsioon. Tallinna Linnagalerii. 2014.*